

3. Бутко М.П. Регіональні особливості економічних трансформацій в перехідній економіці. – К.: Знання України, 2005. – 476 с.
4. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика: Монографія. – Луцьк: Надстир'я, 2008. – 528 с.
5. Ukraine: Trade and Transit Facilitation Study [Електронний ресурс]. – Kyiv, 2010. – 127 p. – Режим доступу: http://siteresources.worldbank.org/UKRAINEEXTN/Resources/TTF_April2010.pdf.
6. Бортнік С.М. Організація управління розвитком транспортно-логістичних систем в контексті європейської інтеграції [Текст] / С.М. Бортнік // Дис. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Луцьк, 2003. – 210 с.

В статті розглянуто систему регіонального менеджменту, основною задачею якої є виявлення специфічних властивостей території, що забезпечують їй конкурентні переваги порівняно з іншими, та активізацію їх використання з метою отримання синергетичного ефекту від об'єднання можливостей регіону

The system of regional management, the basic task of which is an exposure of specific properties territories which give it competitive edges comparatively with other, and activations of their use, with the purpose of receipt of synergic effect from combination of possibilities of region, is considered in the article

Рецензент: д.е.н., професор Соколов М.О.
Дата надходження до редакції: 27.06.2012 р.

УДК: 625.015:613.1

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УКРАЇНІ

О. Г. Дейнека, д.е.н., професор, Українська державна академія залізничного транспорту
Ю. М. Кравченко, аспірант, Українська державна академія залізничного транспорту
О. С. Гулай, аспірант, Українська державна академія залізничного транспорту

В статті розглянуто особливості здійснення процесів реструктуризації вітчизняного залізничного транспорту. Дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних, методологічних та методичних підходів і концептуальних засад вдосконалення діючої системи планування, регулювання та управління стосовно збиткових пасажирських перевезень залізничного транспорту та поступового вирішення питань їх фінансування за рахунок механізмів державного втручання.

Актуальність теми. У сучасних умовах роль і місце чинників підвищення ефективності функціонування залізничного транспорту України визначається ступенем реалізації та впровадження науково-технічного прогресу. Пожвавлення економіки України вимагає принципово нових підходів до якості надання послуг залізницями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Даний період часу характеризує зародження нового інформаційного суспільства, у якому соціальні потреби населення мають бути пріоритетними. Ці потреби впливають на побудову і розвиток економічної системи державного регулювання залізничного транспорту України.

На залізницях державним регулюванням підвищення ефективності пасажирських перевезень у різний термін часу займалися такі вчені-економісти, як І.В. Белов, В.Г. Галабурда, М.Ф. Трихунков, М.С. Мандриков, Н.В. Терьошина, Н.Г. Смехова, М.М. Толкачева, Р.М. Царьов, О.М. Аксьонов, О.Г. Дейнека, В.Л. Дикань, Ю.Ф. Кулаєв, Л.О. Позднякова, Ю.С. Бараш, Т.І. Єфіменко, Т.О. Мукмінова та ін.

Проте роботи зазначених та інших вчених не охоплюють усієї проблематики та глибини складних з економічної точки зору та суперечливих процесів, що виступають соціальними наслідками ринкової трансформації вітчизняної економіки.

Виклад основного матеріалу. Разом з тим світовий досвід показує, що соціальна ефективність ринкових перетворень неможлива без створення ефективної системи державного регулювання сталого функціонування пасажирських перевезень. Ці обставини саме і передбачають необхідність розроблення нових механізмів державного регулювання та управління з використанням механізмів стратегічного планування і прогнозування структури пасажирського господарства залізничного транспорту України. Зазначене обумовило вирішення основних задач дослідження.

Збитковість пасажирських перевезень залізничного транспорту України, що є характерним для аналогічних перевезень усіх залізничних адміністрацій країн світу, з кожним наступним роком збільшується внаслідок як об'єктивних, так і

суб'єктивних причин. Ці обставини передбачають пошук економічного механізму оптимального поєднання інвестування основної складової соціальної інфраструктури державними (бюджетними) та недержавними коштами. При цьому соціальні протиріччя у сфері інвестування державою та іншими джерелами потребують невідкладних наукових досліджень, доцільність яких обумовлюється необхідністю прийняття економічних рішень щодо реалізації Державної Концепції реформування залізничного транспорту України.

Мета і завдання: дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних, методологічних та методичних підходів і концептуальних засад вдосконалення діючої системи планування, регулювання та управління стосовно збиткових пасажирських перевезень залізничного транспорту та поступового вирішення питань їх фінансування за рахунок механізмів державного втручання.

Мета дослідження обумовила розв'язання таких задач:

- виявлення економічної сутності діючої організації управління, планування та регулювання національним господарством, базовими галузями, природною монополією та пасажирськими перевезеннями як складової діяльності останніх; визначення ролі і місця державного управління економічними процесами, які відбуваються на залізничному транспорті в умовах ринкових відносин, як фактора стабілізації та подальшого розвитку економіки;

- виявлення об'єктивних тенденцій заміни економічних пріоритетів з метою вивчення економічної кон'юнктури галузі, що формується під впливом різноманітних факторів, як зовнішніх, так і внутрішніх;

- теоретичне обґрунтування сутності функцій пасажирського господарства та розроблення концептуальних основ його стратегічного розвитку;

- аналіз зарубіжних підходів щодо управління пасажирським комплексом в цілому і можливості започаткування його залізницями України зокрема;

- оцінення сучасних тенденцій і перспективи розвитку пасажирських перевезень залізничним транспортом у світі;

- проведення комплексного аналізу роботи пасажирського залізничного транспорту з метою виявлення об'єктивних причин зниження ефективності його роботи;

- дослідження шляхів підвищення ефективності пасажирської роботи залізничного транспорту і визначення шляхів її забезпечення в умовах реформування галузі;

- розроблення пропозицій щодо основних етапів розвитку швидкісних та високошвидкісних перевезень пасажирів із залученням досвіду зарубіжних країн;

- аналіз діючого фінансово-економічного ме-

ханізму підтримки і підвищення ефективності функціонування пасажирського господарства з метою удосконалення;

- наукове обґрунтування впровадження швидкісного руху та розроблення пропозицій з удосконалення механізму його управління і вирішення комплексу соціально-економічних питань;

- обґрунтування програми поетапного реформування пасажирського господарства.

- Практичне значення отриманих результатів полягає в розробленні пропозицій щодо удосконалення організації економіки та управління галузю пасажирських перевезень, її соціально-економічного розвитку. Рекомендації щодо зваженого підходу до формування тарифної політики у сфері швидкісних пасажирських перевезень залізничним транспортом мають сприяти підвищенню ефективності галузі. Основні наукові положення і висновки дисертації запропоновано для розроблення концепції реформування галузі та розвитку швидкісних та високошвидкісних пасажирських перевезень галузі з метою прийняття рішення щодо формування стратегії збалансованого розвитку національного господарства. До результатів, які мають практичне значення, належать пропозиції, які стосуються:

- формування моделей гнучких планів і прогнозів економічного і соціального розвитку пасажирських перевезень галузі, що відповідають умовам її економічної стабільності і збалансованості;

- визначення напрямків і рівня економічного розвитку національного господарства транспортної галузі за допомогою системних показників;

- визначення та прогнозування можливостей стратегічного прориву в економічному та соціальному розвитку швидкісних та високошвидкісних пасажирських перевезень національного господарства залізничного транспорту України, що є важливим напрямком планування. Зазначене має місце в практичній діяльності при викладанні курсів з економіки залізничного транспорту, планування діяльності підприємств залізниць

Визначено об'єктивні передумови державного регулювання ринку пасажирських залізничних перевезень. В процесі розроблення теоретичних підходів до проблем впровадження швидкісного та високошвидкісного залізничного руху запропоновано нове бачення концептуальних підходів до удосконалення пасажирського транспорту залізниць.

Проаналізовано методологічні підходи до оцінення передумов та розвитку швидкісного та високошвидкісного залізничного руху у світі, обґрунтовано доцільність організації управління та регулювання процесом впровадження саме швидкісного та високошвидкісного залізничного руху на залізницях України, визначено, що досвід проектування та експлуатації високошвидкісних мереж у Європі для започаткування в залізничній

галузі України оскільки є цінним джерелом для подальшого проведення реструктуризації структури управління залізничного транспорту.

Проаналізовано діяльність залізничного транспорту в умовах ринкових відносин та визначено очікувані шляхи розвитку залізничного пасажирського транспорту у світі. Науковий пошук та аналіз стали результатом розроблення хронологічних моделей впровадження високошвидкісного залізничного руху у зарубіжних країнах та на залізницях Європи, Скандинавських країн та країн СНД. Запропоновано також хронологію проведення реструктуризації, що є елементом наукової новизни дисертації.

Зроблено комплексний аналіз функціонування залізничного транспорту, виявлені та класифіковані проблеми залізничного транспорту, які потребують вирішення. Виконаний аналіз дозволив встановити, що на залізницях України має місце високий ступінь зносу основних засобів галузі, що спричиняє підвищення витрат на їх поточне утримання, ремонт та обумовлює загрозу втрати технологічної стійкості. За останні роки знос основних виробничих фондів зріс з 38 до 78%, а активної частини – до 84,4%. Основними перешкодами подолання цієї проблеми є заниження більш ніж у 4 рази від ринкової вартості основних виробничих фондів (ОВФ). Це призводить до відповідного скорочення амортизаційних відрахувань. Порушений принцип простого відтворення ОВФ та наявне необґрунтоване підвищення прибутків та нарахувань податків. Недостатня фінансова прозорість господарської діяльності і, як наслідок, незадовільна інвестиційна привабливість галузі обмежують можливості залучення іноземних та вітчизняних інвестицій у необхідних розмірах. Саме це пояснює збитковість пасажирських перевезень, яка за останні 10 років збільшилась у 3,5 рази і досягла у 2009 році 3,3 млрд грн. Нега-

тивним явищем є те, що витрати на пасажирські перевезення на 50-60% покриваються за рахунок вантажних перевезень. Це є наслідком необґрунтованих низьких пасажирських тарифів, а також пільг на проїзд, які встановлені для 25 категорій громадян. Через відсутність механізму компенсації цих збитків рівень їх відшкодування у 2009 році склав лише 2,8% від їх загального обсягу.

Аналіз засвідчив, що пасажирооборот на залізницях України щорічно збільшується приблизно на 5%, а інвентарний парк пасажирських вагонів старіє на 350-400 вагонів. Нині цей парк досяг критичної межі 5414 одиниць. Таким чином, оновлення ОВФ не відповідає сучасним вимогам.

Висновки. Оскільки цей проект потребує багато коштів, то необхідно розробити пропозиції та зробити науково-економічне обґрунтування його впровадження. Невирішення цих проблем в умовах існуючих економічних підходів обумовлює необхідність реструктуризації та реформування залізничного транспорту. Зазначені проблеми обумовили необхідність розроблення пропозицій щодо підвищення ефективності роботи пасажирських перевезень залізничного транспорту. Розроблено стратегію характеристики технологічної реструктуризації підприємств пасажирського господарства залізничного транспорту. Обґрунтовано проведення технічного переоснащення пасажирських вагонних депо на 2009-2010 рр., кошти розраховано для подальшого створення єдиного підприємства з ремонту пасажирських вагонів, будівництва та капітального ремонту будівель і споруд, придбання обладнання. Пропонується структурна схема створення ДП «Укрзалізничпассервіс», яке має об'єднати у своєму складі структурні підрозділи пральні комплекси, контори з обслуговування пасажирів.

Список використаної літератури:

1. Акімова І.М. Реструктуризация предприятий в промышленности Украины: направления и методы. – Харьков, 1999
2. Аксенов І.М. , Пасечник В.В. Особенности реструктуризации в современных условиях // Залізничний транспорт України. – 2001. - № 1

В статье рассмотрены особенности осуществления процессов реструктуризации отечественного железнодорожного транспорта. Исследования заключается в обосновании теоретических, методологических и методических подходов и концептуальных основ совершенствования действующей системы планирования, регулирования и управления относительно убыточных пассажирских перевозок железнодорожного транспорта и постепенного решения вопросов их финансирования за счет механизмов государственного вмешательства.

The article considers the peculiarities of the process of restructuring the national railway. The study is to establish the theoretical, methodological and methodical approaches and conceptual framework to improve the current system of planning, management and control in respect of unprofitable passenger rail transport and the gradual solution of their funding through the mechanisms of state intervention.

Рецензент: д.е.н., професор Михайлова Л. І.
Дата надходження до редакції: 23.06.2012 р.